
TAMNI VILAJET 2, Znak Sagite

MORANA

Zoran Jakši

1.

BEOGRAD, PROLEĆE 1977.

Odakle sam pošao i gde ću se zaustaviti?

Snovi su se kovitlali kroz napola budnu svest, nedovršene, uznemirujuće slike čije su boje lagano bledele. Pokrenuo sam se i pokušao da dohvatim pokrivač, umesto na krevetu ruka mi je završila na vlažnoj površini betona, prsti su nemoćno zgrabili prazninu.

Udisao sam vazduh sporo, punim plućima, bilo je ispunjavalo bolnim udarcima mišiće utrnule do iznemoglosti. Obazro sam se i video da se nalazim u nekakvom napuštenom, katakombama nalik starinskom podrumu, ispunjenom zadahom hemikalija, budji i ustajale mokraće. Činilo mi se kao da sam tu beskonačno dugo, mišići su mi treperili kao usled groznice, slabi poput pamuka, bolni, i zato sam ostao da ležim, iskrenut na bok, teško dišući, okružen vlažnom, lepljivom polutamom i tišinom koja se svakog trenutka sve više produbljavala.

Nisam se sećao kako sam tu dospao. Misli su mi bile ispunjene nekorisnim komadićima informacija, odlomcima TV reklamama, sećanjima na nečiju prepirku u krcatom tramvaju, uspomena na šetnju sa Vesnom po Kalemegdanu dok kiša upravo počinje, a svetlosti saobraćaja trepću na drugoj strani Save, crvene, narandžaste i bele, nije bilo ničega sa čime sam mogao da povežem sadašnje stanje. Stvarnost je plesala oko mene, nejasna, poludovršena.

Zatvorio sam oči i zabacio glavu. Kada bih samo mogao da se usredsredim, pomislio sam. Tišina oko mene popimala je neverovatne razmere, širila se kao koncentrični krugovi oko kamena bačenog u vodu, razmahala se iznad čitavog sveta, neprirodna, bolna.

Snop sive svetlosti igrao je na zrcnima prašine koju sam uznemirio svojim pokretima. Lagano, kao da se budim, zateturao sam kroz tamu i plesan podruma i pošao ka izlazu.

Vazduh ulice mirisao je na opalo lišće, prokislo djubre i hladnoću. Vonjao je na dugogodišnju napuštanost. Neodredjeno uplašen, pun zlih slutnji obazro sam se oko sebe. Krajičkom oka uhvatio sam natpis na iskrzanoj metalnoj ploči na zidu:

BULEVAR REVOLUCIJE

Preko puta uzdizala se zgrada tehničkog fakulteta pred kojom se pogurio crni kip Nikole Tesle. Granje beogradskih platana isplelo je mrežu oko čitavog prizora. Zadržao sam dah.

Bulevar Revolucije bio je potpuno mrtav. Dokle god oko dopire nije bilo nikakvih vozila, nijednog čoveka, nije se mogao opaziti nikakav pokret. Čitava scena bila je nalik ogromnoj crno-beloj fotografiji ili kakvom predelu ružnih snova.

Po asfaltu su u strahovitom neredu bile razbacane stolice i stolovi, tepisi, umetničke slike, staklarija, posudje, delovi automobila. Sve to bilo je pokidano, izgaženo, trulo, kao da se tu valja stotinama godinama. Neki predmeti poput biljaka su urastali u površinu zidova i kolovoza ili su kao izvajani virili iz podloge. Moglo se videti metalno i keramičko posudje kao stopljeno u najčudnije spojeve, patrljci grana koji su činili celinu sa betonom; pokidane dečje igračke urastale su u asfalt, obeležene nečim što je neodoljivo podsećalo na tragove ljudskih zuba. Lišće, sveže i zeleno kao da je ubrano trenutak ranije, iako se po temperaturi moglo zaključiti da je početak zime ili pozna jesen, bilo je razbacano po tramvajskim šinama. Svuda su ležali komadi mašina, pokidani i izgrebani, kao izgriženi; čitav prizor poprimao je nadrealno svojstvo slike iz ružnog sna; stare automobilske gume puštale su korenje u asfalt; golubija jaja su rdjala.

Na trenutak mi se u sećanje vrati košmarna slika kovitlaca tame koji su me njihali poput okeanskih struja, prikrali su mi se poznati odjeci zvukova koji su metalno odjekivali, zaječali su kikot i vrištanje, zaplesale magličaste i prozirne prikaze i u trenutku iščezle. Zastao sam, dok mi je srce ubrzano tuklo. Sećanje je ponovo nestalo.

Nešto se desilo sa mnom, i sada mi ne dozvoljava da se priblerem, pomislio sam. Zašto je Beograd postao ovakav? Zbog čega ne mogu ničega da se setim? Stvarnost je pretrpela nekakav napad. Možda sam umro. Ili sanjam.

U blizini, tako reći tik uz sebe, iako mi se niko nije mogao prikresti a da ga ne vidim, začuo sam dug, šumni zvuk nalik na bolni uzdah. Trgao sam se kao oparen. List papira, beo i nov kao da je tek iscepljen iz beležnice, prevrnuo se i pao ni iz čega na asfalt. Vetar. Kada je prestao, jasno sam čuo damare sopstvenog srca. Tišina je bila nezamisliva.

Zatim je naišao neobičan osećaj. Neko me je posmatrao. Počeo sam nervozno da se osvrćem, ali na ulici nigde nije bilo nikoga.

Utisak je bio sve jači. Slivao se oko mene, primicao iza ledja, disao preko ramena. Osećao sam se izloženo, ogoljeno. Bilo mi je potrebno izvesno vreme da shvatim.

Bili su to prozori. Bezbrojna razbijena okna po zidinama Beograda kao da su krila mrtve oči upiljene u mene.

Strah nije postao ništa manji kada sam mu utvrdio uzrok. Njihao se negde neposredno izvan vidokrug, vrebao trenutak da me zahvati punom silinom. Učini mi se da osećam napetu pažnju grada na sebi: prazne oči zgrada pomno su me posmatrale. Pokušah da razmislim razložno. Do sada ništa nije govorilo da mi pretila opasnost, pomislih, jer u okolini po svemu sudeći nema nikog živog.

Nikoga živog.

Gluposti, pomislih. Neću valjda početi da verujem u aveti?

U tom trenutku primetih pokret.

Okrenuh se i opazih čoveka kako zamiče u senku jedne od zgrada.

Viknuh: "Hej!"

Tamne beogradske fasade upile su u sebe sve odjeke moga glasa i ostavile tišinu.

Da li mi se samo učinilo da ga vidim?

Svake sekunde, Bulevar Revolucije bio je sve tamniji. Započeo je i vetar, podizao je papire i kotrljao opalo lišće platana, hladan i stalno iste jačine. U sumraku, zgrade tehničkog fakulteta i univerzitetske biblioteke izgledale su još sablasnije nego pre, jer im nijedan prozor nije bio osvetljen.

Kada sam ponovo video čoveka, svaka greška je bila isključena. Provirio je iz ulaza jedne zgrade na najmanje stotinu metara od mene i zastao ispred neosvetljene fasade kao da osluškuje. U polutami koja je razlivala obrise nisam ga mogao videti sasvim jasno, ali učini mi se da je odeven u crno i malo poguren.

"Hej!" zaurlah.

Čovek se trgao kao uplašena životinja. Sledećeg trenutka više ga nisam video.

Potrčah ulicom i, zadihan, stigoh do ogromne drvene kapije uz koju je čas pre stajao. Muklo je odjeknula pod mojim udarcem. Zgrabio sam kvaku i protresao je. Zaključano. Ali krila najbližeg prozora u prizemlju bila su poluotvorena. Zastor na jednom od njih i dalje se malo njihao. Popeo sam se između teških okvira zaštićenih gvozdеном rešetkom i ušao.

Odaja u kojoj sam se obreo bila je gotovo prazna. Utisak napuštenosti koji je vladao na ulici ovde je bio još jači.

Uglovi između golih, prašnjavo sivih zidova bili su prekriveni paučinom. Po podu su bili razbacani listovi hartije, nekakve flašice i kutije nalik onima u kojima se drže lekovi. U desnom uglu sobe bio je metalni orman razbijenih staklenih okana. Zajedno sa oštrim mirisom etra koji sam osetio čim sam ušao i koji je bio toliko nemoguć da sam pomislio da mi se samo pričinilo, odaja je neobično podsećala na demoliranu bolničku sobu. Kao da se ruga takvom utisku, sa tavanice je visio ogroman, starinski luster od kovanog gvoždja.

Oko mene nije bilo nikoga. Pridjoh vratima koja su se nalazila nasuprot prozoru, u blizini drugog ugla prostorije. Učini mi se da sam sa druge strane drvene ploče začuo nekakav zvuk - mogao je to biti jedva čujan jecaj, ili možda kikot. Zaustavio sam disanje, ali tišina se više nekidala.

Pritisnuh kvaku i pokušah da otvorim vrata. Bila su zabravljena.

U istom trenutku upitah se zbog čega i dalje mogu da vidim oko sebe. Napolju se spustila noć, ali mrak zbog nečega nije bio potpun. Okrenuo sam ledja vratima,

primetivši uzgred da se miris etra izgubio i da se u odaji oseća samo slabi zadah plesni. Pogledao sam kroz prozor.

Nebo je gorelo.

Noć je došla, ali mrak se nije spustio. Celo nebo bilo je osvetljeno demonskim crvenkastim odsjajem, kao za vreme velikih požara.

Šta se dogodilo sa Beogradom?

Nesvesno ponovo spustih ruku na kvaku. Vrata su se odškrinula, iako su trenutak ranije bila zaključana. Setih se da ih je tada možda neko držao sa druge strane.

Najpre sam pred sobom ugledao mrežu crnih linija koje su precrtale pravougaonik ispunjen crvenom maglom: dugi hodnik sa velikim, nezastakljenim prozorom na suprotnom kraju. Ali, pomislih, zar je to noć? Umesto na dvorište, prozor kao da je gledao u srce pakla.

Onda začuh disanje.

Osvetljena mutno crvenom svetlošću, ljudska prilika koju sam više nazreo nego stvarno ugledao učinila mi se izvitoperena i nakazna, poput oživele kubističke slike. Utisak je trajao samo delić sekunde, ali bio je neobično jak: preda mnom je stajao vampir, a plamenovi pakla goreli su iza njega.

"Smiri se", rekoh sebi, "sada je sve u redu, smiri se."

Preda mnom je stajao čovek niskog rasta, ili možda žena. Ružni san je prošao: više nisam bio sam.

Olakšanje koje je usledilo bilo je gotovo materijalno.

"Ko ste vi?" upitah. Lice mu je bilo u senci i kao da me je ćutke proučavao. Ponovih: "Ko ste vi?"

Kao da je hteo da odgovori. Onda je posrnuo; činilo se da ga noge ne slušaju. Bio je pijan? Kada sam pružio ruke da mu pomognem, zapahnu me miris etra. Slučajno mu dotakoh lice.

Prsti mi prodreše u nešto sluzavo i meko, poput unutrašnjosti trule dinje. Zbunjeno trgoh ruku.

Komad čovekove glave, veliki kao pesnica, odvali se i pade na pod. Iz rane je briznula crna krv i prsnula po zidovima. Gusta kao sirup, oblila mi je ruke kada sam nespretno pokušao da ga zadržim da ne padne. Onda se srušio na prašnjavi, daščani pod i zamalo povukao i mene za sobom.

Mora.

Vrisak najčistije strave zaorio se odajom, moj vrisak, onda se prelomio, oštar i piskav, da bi prešao u nešto nalik na jecanje. Jaukao sam, blebetao od straha. Onda sam nekud potrčao, ali sam, kao slepac, samo uspevao da se sudaram sa zidovima i stvarima. Kao da mi je tmina prodrila do središta mozga: osećao sam mučninu, a sve

oko mene topilo se, nestajalo.

Na prozoru kroz koji sam ušao bile su rešetke: ogromne, crne gvozdene šipke koje su mi sada zagradile put prema ulici. Pokušah da ih odgurnem, da izbijem prozorska okna koja su štitile, grebao sam ih i udarao ne bi li nekako popustile. Ali nisu se ni pokrenule i morao sam da ostanem zaključan sa svojim užasom. Jecajući, zalupih vrata koja su vodila u hodnik i, upornošću i metodičnošću bezumnika, uspeh da odguram preko odaje teški metalni orman, a onda sam namestio jednu od njegovih polica neposredno ispod kvake na vratima, tako da je bilo nemoguće otvoriti ih sa druge strane.

To me je malo otreznilo. Zadihano sam zastao, lica mokrog od znoja. Ili su to bile suze.

Kao da me je nakon toga odjednom napustila sva snaga. Oteturao sam se do prozora i priljubio čelo uz staklo između rešetki. Ledeni dodir me je presekao. Pogledao sam napolje. Između belih sablasti zgrada, prazna asfaltna traka preplavljena crvenim odbleskom noćnog neba ličila je na put u pakao.

"Moj grad", promrmljah. Zubi su mi cvokotali.

Okrenuo sam glavu od prozora i seo na daščani pod.

"To nije Beograd."

Onda sam čuo smeh. Suv, škripavi kikut lebdeo je u paučinom opletenim uglovima sobe. Trgao sam se.

Smeh je dolazio iz mojih grudi.

"Ja sam mrtav", pomislih tada. Naglo, kao što je i došao, smeh nestade.

Na člancima mi se usirila crna krv.

"Ja ne postojim", rekoh glasno.

Vreme se razvuklo, postajalo je sve sporije i najzad se zaustavilo.

Sedeo sam na drvenom podu i piljio u goli, ispucali zid sobe na kome je odsjaj sa ulice iscrtao mrežu crnih linija na crvenoj pozadini. Kroz glavu mi nije prolazila ni jedna misao. Sve dok...

Neko je kucao u prozor i to me je probudilo. Najpre nisam shvatao šta se događa, a zatim se prisetih gde se nalazim. To me je smesta rasanilo.

Kucanje se nastavljalo. Podigoh se i pogledah kroz prozor. Nekoliko kapi kiše, zahvaćeno vetrom, nalete na staklo. Pa, pomislih, to zaista zvuči kao kucanje.

Obe šake su me bolele. Prošle noći sam zbog nečega pokušavao da pobegnem odavde. Udarao sam po rešetkama prozora jer nisu htele da se otvore. Zašto se nisu pomerile?

Uhvatih gvozdene šipke obema rukama. Šarke zacvileše i okviri se pokrenuše.

Sinoć sam gurao u pogrešnom smeru.

Nekakva mora počela je da mi se vraća. Nešto strašno se dogodilo prošle noći, nešto što je imalo veze sa mrljama boje rdje po mojim zglavcima i odelu.

Metalni orman bio je zaglavljnjen ispod kvake vrata na suprotnom kraju sobe. Tamo sam ga odgurao da se vrata ne bi mogla otvoriti sa suprotne strane. Neću ga sada skloniti.

Vratih se prozoru. Ispružio sam ruke, širom otvorio dvostruka krila i proturio glavu napolje. Stresao sam se.

Bilo je jutro, oblačno i sivo. Iz niskih oblaka po asfaltu je sipila kiša i jedino je njen jednolični šum prekidao tišinu. Bio je divan dan za beg iz grada sablasti. Udahnuh duboko i obema rukama uhvatih prljavu prozorsku dasku. Jedan skok bio je dovoljan da se nadjem na ulici, a nametljive kapi kiše smesta počeše da mi pogadjaju lice. Učini mi se da osećam slab miris dima, ali to je trajalo toliko kratko da nisam mogao biti siguran da mi se nije samo pričinilo.

Zatim sam pošao Bulevarom i, bez razmišljanja, krenuo putem koji sam u prošlosti prešao već toliko puta, prema Terazijama.

Nije prošlo mnogo kada sam shvatio da sa zgradama koje me okružuju nešto nije u redu. Najpre sam to primetio na glavnoj pošti i narodnoj banci; nisam mogao tačno da kažem šta ne valja, ali zidovi pored kojih sam prolazio hiljadama puta sada su mi se činili polupoznati i nekako preteći. Kada sam digao pogled prema zgradi Doma Sindikata, osećaj da nešto nije u redu postao je još jači. Požurio sam prema Terazijama, nošen nekom nerazjašnjivom hitnjom, kao da ću tamo zateći konačno razjašnjenje svih sumnji i strahova iz poslednjih sati.

Zastao sam na pešačkom prelazu ispred Doma Sindikata.

Hotela Moskva nije bilo. Na njegovom mestu nalazila se dugačka kamena dvospratnica, pocrnela od starosti i potpuno zatvarala taj deo ulice. Terazajska česma je nestala, a ulica je, činilo mi se, bila dvostruko šira nego što bi trebalo.

"Ovo nije Beograd", prodje mi besmisleno kroz glavu. "Ovo mesto samo liči na njega."

Sredinom Terazija pružao se stari platanov drvored. Ulaz u Knez Mihajlovu više nije postojao. Kolarčeva ulica bila je dvostruko duža nego što je trebalo, a prekrivali su je opalo granje i blato. Nastavio sam da koračam medju crnim višespratnicama koje su najednom izgubile svaku sličnost sa onima koje sam poznavao.

"Ali ako nisam u Beogradu", pomislih, "gde sam onda?"

U tom trenutku začuh hućanje vode.

Ogromni talasi kotrljali su se niz dugačku peščanu plažu i grubo prekidali niz betonskih zgrada. Prilazna ulica vodila je do kamenitog obalskog zida koji je u pravoj liniji sekao Trg Republike. Iza njega prostirala se beskonačna pučina po kojoj su hućali tamni talasi.

More.

Besmisleno sam zurio u zelenkastu vodu. Vazduh je mirisao na jod, so i gnjile alge.

Obalski pesak na Trgu Republike bio je crvenkast, izmešan sa polomljenim komadićima školjki i puževa. U podnožju zgrade Narodnog muzeja ležala je gomila izlomljenih dasaka, trulih riba i naplavljenih algi. Još dalje prema severozapadu videle su se visoke, tamne stene izgrizene vodom. Na severoistoku, sa moje desne strane, urlao je okean.

Pokret je najpre bio gotovo neprimetan, da bi mi trenutak kasnije potpuno zaokupio pažnju. Na prozoru muzeja pomerilo se nešto belo: neko mi je mahao.

Povikah koliko me grlo nosi, talasi gotovo upiše moj glas, a onda jurnuh što sam brže mogao prema tamno smedjim i crnim zidovima koji su se, kao stubovi, uzdizali pokraj vode. Saplitao sam se i padao po obali, ponovo se dizao i nastavljao besomučni trk. Bez daha stigoh do tamnih, kamenih zidova. Učinilo mi se da more grmi dva puta jače nego dotad. Stao sam.

Tamo gore, na desetak metara iznad moje glave, nešto se opet pomeri. Začuh kliktaj i jedan sivo-beli galeb raširi krila i uzlete, da bi ubrzo nestao u vetru.

Promuklo opsovah i udarih pesnicom u vlažni, hrapavi kamen.

Kao da se tada nešto u meni prelomilo.

Noge su mi odjednom postale čudnovato slabe. Seo sam na crnu gromadu kamena na obali mora koje nikada nije postojalo. Osećao sam se strašno i mislim da sam plakao. Želeo sam da pobegnem odatle, želeo sam da vrišt看 dok mi grlo ne prepukne. Talasi beogradskog mora urlali su oko mene.

Na severoistoku, nebo i pučina od olova stopili su se u jedno. Zakoračio sam obalom, nespretno zabatrgao po krupnom, crvenom pesku podno gradskih zidina. Niz obraze klizile su mi suze, pomešane sa kapima beogradske kiše. Sa Trga Republike dolazio je vetar, hujao izmedju praznih zidova i donosio mirise raspadanja.

Dobrodošli u Beograd.

Pošao sam pravcem gde je trebalo da bude ulica 29. novembra, talasi su se razbijali o stenje Skadarlije. Ovde je, na kraju keja koji je počinjao na Trgu Republike, stajalo, izvučeno na obalu, nekoliko čamaca sa čijih katarki su visili ostaci iscepanih jedara i tu otkrih orošenu metalnu tablu na kojoj se još mogao razaznati natpis:

Luka L A R I J A

Turska kaldrma koja je prolazila izmedju niskih gradjevina tog dela grada vodila je pravo prema moru i talasi su je oblivali nerazumnom silinom, kao da žele da progutaju ono što im nikada nije pripadalo. Odjednom mi se čitava ta slika učini čudnovato poznata, dugo sam stajao i pokušavao da priblerem misli, zagledan u sivu pučinu koja se pružala tamo gde je trebalo da budu Dunav i početak vojvodjanskih ravnica.

Lagano mi se magla u glavi raščičavala. Larijsko more, pomislih. Samo, to mu nije pravo ime. Udžbenici i geografske knjige nazivali su ga drugačije. Ali kakva je to bila katastrofa, pomislih, koja ga je izvukla iz magli pradrevne istorije i gurnula u

savremeno doba, kakva je sila morala biti na delu kada je tako preokrojila stvarnost i dovela na svetlo dana talase koji već milionima godina nisu imali pravo da postoje? Skadarlija na moru, tramvajske šine na keju. Kao da je ovde nešto razbilo samo tkivo vremena i ne samo što ga je pomerilo, već ga je u potpunosti poremetilo, između, spojilo mnoštvo nespojivih stvari. Talasi su grmeli i razbijali se podno beogradskih ulica. Kao da je stvarnost, pomislih, nekako pretvorena u nakazu, nastalu sabiranjem nesposobnosti čovekovog uma da odjednom obuhvati više vizija.

A ja sam se, neznano kako, našao u toj zamućenoj tački i ostao zarobljen u njoj, stranac u sopstvenom domu, i prava stvarnost nije mi se sada činila ništa materijalnijom od bilo kakvog neobaveznog maštanja, kolopleta protivurečnih želja i izjalovljenih nada. Želeo sam da se vratim tamo odakle sam pošao, ali nisam čak bio siguran ni da to mesto igde postoji.

Igde... ili ikada.

Davno umrli talasi kao da su mi se grohotom smejali.

Tako sam pronašao Panonsko more.

2.

EKTOPLAZMA

Ustajala tama i zadah decenija obuhvatili su starinsku jednospratnicu na Slaviji koja se šepurila na mestu gde je trebalo da se nalazi veliki sunčani sat. Na ovom mestu, pomišljao sam, vreme je uništeno, a ova zgrada to zna. Oko mene bile su visoke odaje, nalik prostorijama dvorca, zidova i tavanica oslikanih arabeskim cvetnim šarama. Ovde je nameštaj bio gotovo netaknut, a neki prozori i dalje zastakljeni i zastrti teškim, kao olovnim zavesama.

Pre nekoliko sati nalazio sam se na vrhu Beogradjanke, koja je nekim čudom postojala i ovde, i pokušavao da dodjem do uvida u raspored izmenjenog Beograda, ne bih li našao put kojim bih ga mogao napustiti. Tada sam u zavesi kiše na trgu ispred hotela Slavija ugledao nešto što mi je ličilo na treptaj svetla i što je samo trenutak kasnije nestalo, zaklonjeno sve jačom kišom. Smesta sam došao ovamo, ubedjen da je svetlost dospela baš iz ove zgrade, i tvrdoglavo obilazio beskrajne nizove devojačkih soba i spavaonica, zavirivao po trpezarijama i starinskim nužnicima, kao voštanim, izbledelim hodnicima, uveren da ću zateći bar nekakav trag nedavnog boravka ljudi. Umesto toga svuda sam nalazio samo memlu i napuštenost, a kiseli zadah mrtvila mi je govorio da ovde već dugo niko nije zalazio. Nije moguće da sam pogrešio, ponavljam sebi i po ko zna koji put prolazio istim sobama u nadi da ću pronaći trag koji sam do tada previdjao.

Nešto kasnije, zastao sam u prostoriji koja je nekada bila kućna biblioteka i u kojoj znaci raspadanja nisu bili toliko uočljivi kao na drugim mestima. Bio sam iznuren. Oko mene bile su nagomilane hrpe knjiga i novina, u jednom uglu počivao je crvotočni pijanino, a sa zidova cerile su se potamnele porodične slike. Pomislio sam da bih medju gomilama štampanog materijala mogao naći makar nagoveštaj objašnjenja za ono što me okružuje i zato sam seo na pod i zgrabio prvi primerak sa gomile prašnjavih novina.

Rasuo se u komade izmedju mojih prstiju.

Miševi? Crvi? Trulež? Najverovatnije su se za tako temeljito raspadanje pobrinuli svi

zajedno. Sa sobom su odneli objašnjenje, ako ga je ikada bilo.

Nastavio sam traganje tvrdoglavo, kao da takvo ponašanje okoline za mene predstavlja ličnu uvredu.

Prljavi sudovi ležali su po podu. Zgužvani papiri i otpaci hrane bili su razbacani po veličanstvenom bidermajer nameštaju, luksuzne reljefne tapete prekrivale su mrlje budji. Velelepni parket od skupocenog drveta bio je izgrizen crvotočinom i prekriven sasušanim ljušturama insekata, izmetom pacova i prašinom. Kao kralj na kraljevskom odru, kraljevski ukrašen i gnjio do srži.

Našao sam još novina. Bila je to "Politika", uredno spakovana unutar drvenog kovčega. Tu nije bilo miševa. Očigledno su ti stari listovi bili zbog nečega važni za bivšeg vlasnika. Izvadio sam svežanj koji je, držan u tami, zadržao staru boju.

Vlaga. Papir se pretvorio u nešto nalik na sir, listovi su se lepili i komadi od po nekoliko stranica odjednom ostajali su mi medju prstima.

Ali slova su se mogla pročitati.

PROTEST MORAVIJE HEBRITU
ZBOG RATA OBUSTAVLJENO KORIŠĆENJE LARIJSKOG KOMPLEKSA

I tome slično. Misli su mi se vrtele u krug. Zatim naidjoh na naslov koji je zauzimao polovinu prve stranice Politike:

M O R A N I N R A T

U uglu novina pisalo je: 12. septembar 1958.

To je bilo previše. Zarežao sam i bacio Politiku preko sobe. Udarila je u zid i raspala se u belu parčad, nalik na komade ogromne pečurke. Udario sam nogom sanduk. Velika crna stonoga izmileda je ispod njega i sakrila se pod ucrvljani tepih. Bio sam besan.

Morana, zar ne, pomislio sam. Ali Morana je bila lažno božanstvo starih Slovena koga su izmislili pisci u prošlom veku i koga u stvarnosti niko nikada nije slavio. Moranin svet, prodje mi besmisleno kroz glavu. Pred očima mi je bila prikaza stvarnosti-fantoma, sačinjene od kovitlaca mogućih događaja, kao i onih koji nikada neće biti ostvareni, sve smešano u nerazaznatljivi haos kome nije bilo početka ni kraja, koji nije znao za razloge za i protiv, koji je jednostavno postojao.

Da li je ovo cepanje realnosti bilo izazvano prirodnom katastrofom, ili je veštački stvoreno, upitah se. Možda je u nekoj skrivenoj laboratoriji čovek došao do spoznaje same biti vremena i, na sebi svojstven način, upotrebio svoje saznanje na način koji mu je uvek bio najlakši: da stvori oružje, da ubije i uništi.

Tumarao sam po odaji sa knjigama. Ako je takva pretpostavka bila istinita, Larija je bila rak u samom tkivu postojanja, stvoren upotrebom oružja koje je bilo dovoljno moćno da raskine strukturu vremena. Zamišljao sam nešto što je u stanju da rascepi trajanje, kao što nuklearna bomba kida atomsko jezgro i stvara drugačije formacije, fragmente cepanja materije. Zamišljao sam centrifugalnu silu koja razara stvarnost i prisiljava je da se povezuje u nemoguće konglomerate. Možda je, pomislio sam, sve počelo skrivenom probom novog oružja na nekom zabačenom mestu, da bi ova prerasla u lančanu reakciju koju je bilo nemoguće zaustaviti i koja je na kraju

dospela i u ove krajeve, čudovišna, nezasita.

U igri sa silama koje nikada neće u potpunosti shvatiti, čovek je možda došao do nečega što ga potpuno prevazilazi. Pusti grad na obali nekog dalekog mora: možda je ovo mesto na kome sve prestaje.

Tokom poslednjeg svetskog rata, a naročito pred sam kraj, u jesen 1963, postrojenja za industrijsku preradu vremena počela su da se koriste za vaskrsavanje mrtvih. Čitav postupak, koji je nazvan nekromantijom, predstavljao je u stvari obrtanje vektora stvarnosti uz pomoć generatora kojima su takve fabrike raspolagale. Na taj način u preko trideset posto slučajeva mogli su se održati određeni životni procesi u pokojniku podvrgnutom tretmanu, mada se nije moglo sprečiti i samo telesno raspadanje.

Dobro je poznata činjenica da se postupkom nekromantije ne može očuvati svest preminule osobe, budući da mozak, kao najosetljiviji, strada pre ostalih organa. Zbog toga se pristupalo prenošenju svesti odabrane žive osobe na pokojnika, čime je stvarana replika koja je mogla potrajati tridesetak dana, dok procesi raspadanja ne uzmu maha toliko da joj onemoguće kretanje. Na taj način stvarane su zloglasne vojske "neumrlih", uz čiju pomoć su agresori pokušali da preokrenu tok rata koji su počeli da gube.

U rukama mi je bila monografija o ratnim zločinima tokom svetskog sukoba 1958.-1964. godine, nazvanog Moranin rat. Osećao sam samo blagu vrtoglavicu dok sam čitao tekst. Nisam znao da li bi trebalo da se pri tom smejem ili plačem. Osećao sam želju da činim oboje.

Slika je bila odštampana u samom uglu stranice. Ispod nje bio je uredan potpis: "Neumrli, Ostenau-Vadikirhen, 1963." Na slici je, na bolničkom krevetu, bilo lice nalik nečemu što sam pamtio odavno, od prošle noći možda, tamno pergament lice sa zubima od fosfora i upalim očima. Nisam mogao da podnesem da mi se snovi tako mešaju u stvarnost, zatvorio sam knjigu i bacio je na pod, ostala je tamo raskupusanih listova. Zatvorio sam oči.

Nešto strašno mi se vraćalo. U glavi mi se kovitlala huka nalik na zvuk talasa i - kada sam to čuo? - kliktaj galeba koji se prolama kroz tutnjavu mora, nešto poput glasa čoveka koji se zacenjuje od smeha. Kroz zatvorene oči probijala se slika iskeženog lica osvetljenog crvenom svetlošću, poprskanog kapima crne krvi. Uхватih se za glavu, poželeh da pobegnem od prizora koji me je progonio, ali nije bilo bega od samoga sebe.

Ludilo je gutalo svet. Naopaki svemir nije ostavljao na miru ni mrtve: u ovom svetu postojale su fabrike sablasti.

Ali sada sam znao da prividjenje od prošle noći, za koje sam sve do tog trenutka pokušavao da ubedim sebe da predstavlja samo deo poluzaboravljenog ružnog sna, ne predstavlja ništa natprirodno i to mi je davalo snage da se uhvatim u koštac sa njime i da ga, ako ne nadvladam, a onda bar zaustavim. Ono što je njegovo postojanje podrazumevalo bilo je van svakog poimanja i pitao sam se da li ću ikada primorati sebe da ga u potpunosti shvatim - ali je bilo stvarno. Uz razumljive užase može se živeti: neobjašnjive stvari su drugo ime za ludilo.

Primetih da mi ruke nekontrolisano drhte i bilo mi je potrebno dugo da bih se makar malo primirio.

Dan je prošao a da nisam ni pokušao da otvorim neku drugu knjigu.

3.

NIKO NIJE SAM

Probudio sam se jer mi se učinilo da negde iz napuštenih zgrada dopire dečiji plač. Digao sam glavu, a svuda oko mene bila je potpuna, zagrobna tišina Slavije: svet s one strane ogledala je snivao. U prozoru, nebo, zakrvavljeno i uskomešano, gotovo je dodirivalo krovove zgrada.

Prešao sam jezikom preko usana koje su me malo bolele. Bile su hrapave i ispucale. Osećao sam žestoku glad, a čelo mi je bilo mokro. Ustao sam, svestan da negde nešto nije u redu, da su stvari na neki način postale mnogo gore nego što su bile prethodne večeri. Komad crvenog noćnog neba svetlucao je kao žar, uokviren malo pomerenim zastorom.

Osećao sam da mi nedostaje vazduha. Duboko sam udahnuo, sve dok me u grudima nije zbolelo, ali osećaj je i dalje ostao.

Prišao sam prozoru i snažno povukao zastor koji je zaklanjao polovinu okna. Tkanina je zalepetala poput krila ogromne ptice i pala na pod. Otvorio sam prozor i lice mi je zapahnula struja ledenog vazduha. Mirisalo je na zimu.

Ali osećaj gušenja je ostao.

Možda je to zbog neba, pomislih, zagledan iznad sebe. Oblaci su se pretvorili u ogromnu crvenu ranu iz kojih samo što nije linula kiša krvi. Nebo je imalo boju pakla. Ili se, pomislih, pakao nalazi na nebu.

Kišne kapi zaplesale su po crnoj površini asfalta u podnožju zgrade i počele da vezu zamršenu čipku koncentričnih krugova po lokvama. Oblaci su se pretvorili u živa bića, poput vatrenih zmajeva spremali su se da bljunu kišu narandžastih daždevnjaka i zapaljenog sumpora na Beograd. Osetih da se sve više znojim. Tek tada mi je palo na pamet da sam bolestan.

Sve jača, kiša je sipala po zidovima i oblivala ih krvlju. Sablasti su se kikitale po uglovima sobe. Učini mi se da u podnožju hotela Slavija vidim priliku čoveka kako tetura prema meni, iako sam predobro znao da tamo nema nikoga.

Sve nemirniji, pridjoh vratima i odmakoh rezu kojom sam ih zabravio prethodne noći. Htedoh da sidjem u prizemlje zgrade, da proverim šta sam zapravo video, ali noge najednom više nisu htele da me drže. Padoh u prašinu na podu kraljevske sobe. Obuzelo me je nešto nalik bezgraničnom čudjenju dok sam bauljao ucvrllanim tepihom i gurao sa puta masnu, kao pergament krutu hartiju. Neumrlji, pomislio sam. Leševi koji hodaju. Pust grad i gomile otpadaka po ulicama: kužna okolina. Čime sam se sve mogao zaraziti otkako sam ovde? Tifus i kuga, ili sve one bolesti koje možda čak ni imena nemaju i koje je rodila poremećena stvarnost? Kako je to bilo glupo, kako samo glupo. A drugi deo moga uma i dalje se čudio.

Ne znam koliko mi je vremena bilo potrebno da dopuzim do kreveta i prućim se preko plesnivih pokrivača. Osećao sam kako me grize pasja hladnoća. Više ni za šta nisam imao snage. U glavi mi je ključalo. I sada, pomislio sam, možda ću umreti. Šarena tavanica kao da mi se njihala nad glavom. Nigde oko mene nije bilo nikoga živog i možda niko nikada neće saznati šta mi se desilo.

Možda, pomislih, živih više i nema. Možda je rat koji je uništio bit vremena i za sobom ostavio samo besmislene fragmente mozaika koji nikada nisu postojali istovremeno pobio i sva ljudska bića. Šta ako su oko mene ostali još samo živi leševi, neumrli koji kao da su došli pravo iz noćnih mora? Ako se nikada ne mogu osloboditi košmara u koji sam zarobljen?

Osetih želju da jauknem i shvatih da ni za to nemam snage. Kao da me je to smirilo. Zatvorio sam oči i zagnjurio glavu u jastuk koji se osećao na memlu.

San je brzo došao, spustio mi se preko očiju kao pokrov od crne kadife i izbrisao svet.

Probudio sam se i bilo mi je toplo. Plesnjiva ćebad ležala su preko mene, a u kaminu pored kreveta pucketala je vatra. Vlažni vonj sobe bio je zamenjen mnogo ugodnijim mirisom zapaljenog drveta.

Sve to, razume se, nije bilo u redu.

Dugo sam razmišljao, zagledan u vrata osvetljena crvenom svetlošću sa Slavije. Onda sam se setio.

Ja nisam upalio vatru.

I dalje nisam shvatao šta se dešava, kada su vrata na koja sam zaboravio da vratim rezu zaškripala i otvorila se.

Zbunjeno sam posmatrao mladu, u tamno obučenu ženu koja je stajala u vratima i mirno me gledala.

"Vrapčiću!"

Nekada sam tako zvao Vesnu. U drugom Beogradu, na drugom svetu, ova devojka nikako nije mogla biti deo te priče. Bože, pomislih, zar sam toliko bolestan, šta se to sa mnom dešava?

"Ipak si to ti, mali vraže..."

To sam želeo da kažem. Ali grlo me nije slušalo i nikakav glas nije izašao iz njega.

Pred očima mi se mutilo i nisam mogao sasvim da joj se usredsredim na lice. Ali učini mi se da izgleda baš kao Vesna. Oči su joj bile ogromne i tople, bile su to oči srne ili laneta. Činilo mi se da gleda pravo u mene. Baš kao da stvarno postoji i da je došla do mene.

Želeo sam da joj šapnem nešto tiho, nešto što samo ona treba da zna. Tama me je preduhitrila i pre nego što sam stigao da otvorim usta sve se rastopilo u njoj.

Ne znam koliko je vremena prošlo kada sam ponovo otvorio oči. Pogled mi je smesta privukao sto na kome je gorela sveća. Pored stola bila je stolica. Na stolici je sedela devojka duge, crne kose, polovina lica bila joj je osvetljena svetlošću sveće. Pogledah je pažljivije. Izgledalo je kao da spava.

Onda je okrenula glavu i pogledala me.

Je li ti bolje, pitale su me njene oči.

Ćutao sam i gledao je. Odnekud se u vazduh uvukao miris etra: oštar, slatkast, prodoran.

"Da li... oooh", jauknuh kada sam pokušao da ustanem. Soba se lagano zanjžiše oko mene.

Miruj, govorio mi je devojčin pogled.

Rešio sam da tako i učinim. Na taj način bilo je mnogo prijatnije.

"Ko si ti?" upitah hrapavim glasom.

Nije odgovorila. Stavio sam ruke preko lica. Na trenutak imao sam utisak da nije stvarna, da mi to samo sen lebdi pred očima, prikaza u svetu prikaza. Misli nisu htele da mi ostanu usredsredjene na istu stvar, u glavi mi se komešalo i imao sam osećaj da plivam po moru žive. Pribrah se s mukom, bolno, i kao da mi je njen lik pomagao u tome.

Odsjaj plamenova pretvorio se u dve iskre duboko u njenim očima. Čitav prizor delovao mi je nekako pomereno, kao da su mi oči i um podvojeni, kao da stojim izvan sopstvenog tela. U deliričnim kovitlacima pokušavao sam da se oslonim o nju, ali je i ona izmicala i nestajala.

"Vrapčiću", zajecah, a ona se trže i upilji u mene. Pogled joj je bio vrlo zabrinut i tužan.

Tavanica se i dalje ljuljala, a oslikane cvetna šare ispuštale su miris lišća uvelog pre stotinu godina.

Godine svojom težinom drobe kosture starih zgrada. Zbog toga su takva zdanja prepuna najraznovrsnijih šumova.

Tog jutra napuštena zgrada na izmišljenom trgu bila je naročito govorljiva. Njeno pucketavo škripanje, razmazano u šumu kiše, ličilo je na samotno mrmljanje starca. Ponekad bi se promenilo i postalo uznemirujuće slično zvuku žustrih koraka. Tu i tamo, bez ikakvog očiglednog uzroka, začuo bi se oštar, jasan prasak koji bi nadjačao ostale zvukove. Odjeci vesele zabave kućnih duhova. Sve to verovatno zvuči vrlo umirujuće kada čovek nije sam.

Pored moje glave vetar je gurkao odškrinuto prozorsko krilo. Rasklimane šarke svaki čas bi zaškripale i tada bi mi lice zapahnuo talas ledenog vazduha sa Slavije.

Bez nekog posebnog razloga, pred očima mi se pojavila slika od prethodne večeri: trouglasto devojačko lice vrlo blede kože. Nemirni odsjaj žuto-narandžastih plamenova sveće u njenim očima. Kraj samoće.

Naglo se uspravih u krevetu, ne obazirući se na nalet slabosti koji me naglo zahvati, pogled mi je zašara po zidovima sobe.

Pored mene nije bilo nikoga. Jedna prazna stolica stajala je pored kreveta. Uz kamin, gomilica hladnog pepela rasula se preko nacepanih drva. Na stolu je bila prevrnutna i dopola izgorela sveća. I knjige. Njih je bilo svuda - po stolu, vitrinama i

policama, uz zidove i ispod stola, ležale su na podu raširenih listova i u gomilama po uglovima. Ništa nije dokazivalo da je u sobi boravio iko osim mene.

Zašto se toliko uzbudjujem zbog toga, pomislio sam. Sanjao sam tu devojkicu, pa šta, mogu sada i da je zaboravim.

Jeknuh i skočih iz kreveta, oborivši jednu stolicu zajedno sa hrpom knjiga naslaganih na njoj.

"Gde si?" prošaptah. "Gde si?"

Na stolu, umrljani sa nekoliko kapi rastopljenog voska, ležali su kutijica sa tabletama i parče hartije. Nisam se sećao da sam ih ranije primetio. Podigoh hartiju. Pažljivim, gotovo dečijim rukopisom na njoj je bilo ispisano nekoliko reči:

tablete	će	ti	pomoći	da	se	oporaviš
u		podrumu		ćeš		naći
konzerve			sa			hranom
za sada	ostani	u ovoj	kući,	dok	se ne budeš	osnažio
nemoj	se	plašiti	onoga	što	vidiš oko	sebe
za	sada	se	ne		možemo	sresti
drži se.						

V rap i .

Dodirnuo sam trošni okvir prozora i proturio glavu kroz njega, papirić sam čvrsto stezao u šaci. Udar vetra na trenutak mi je ispunio oči suzama. Gledao sam blatom zamazanu, sivo-crn timeru: hladna, usahla reka betonskog dna i obala bila je potpuno pusta. Malo dalje, izmedju tamnih krovova zgrada, video sam usamljenog galeba, samo za nijansu tamnijeg nego nebo iza njega.

Kao da je najednom sve izmenilo lik: oko mene bio je neki drugi grad. Sada sam znao da tu ima još nekoga osim paklenih snovidjenja kojih sam se sećao od prve noći. Disao sam duboko, s olakšanjem. Prvi put otkako sam ovde, izmenjeni Beograd mi se smešio.

Nije se pojavila čitavog sledećeg dana. Tumarao sam besciljno po zgradi, sudarao se sa stvarima poput slepca, tragao po odajama u kojima sam je, zamišljao sam, mogao sresti. Posledice napada groznice povlačile su se pred lekom koji mi je ostavila, ali sam se i dalje osećao slabašno, nestvarno.

Zašto je nije bilo? U poruci je govorila da se ne možemo sresti. Odgovor je bio i previše vidljiv: plašila se. Ko zna koliko je opasna bila bolest čiji me je napad zahvatio bez upozorenja. Možda je imala veze sa mojim susretom sa neumrlim, prve noći u zgradi preko puta tehničkog fakulteta. Bacili koji su se nalazili u njemu bili su izazivači truljenja i bili su dovoljno jaki da izazovu raspadanje još dok je čovek na nogama. Možda me je izmenjeni Beograd doveo mnogo bliže smrti nego što sam verovao.

Ona me je verovatno posmatrala negde iz prikrajka i verovatno čekala da prodje period inkubacije da bi mi mogla prići. Počeo sam da nazirem kolika je hrabrost bila potrebna da bi sinoć došla do mene i ostavila lekove.

Zašto je to uradila? Kako se uopšte zatekla na ovom mestu, sa koga su,

izgleda, svi pobjegli? Njena poruka obećavala je da će mi to otkriti kada dodje trenutak, kada prodje karantin kome sam, izgleda, podvrgnut. Zaključio sam da treba da budem strpljiv i da izvesno vreme ne izlazim napolje, sve dok ne budem mogao da se sretnem sa njom.

Shvatih da me njeno lice opseda. Sklopio bih oči i ono bi bilo sa mnom, iskričavo i stvarno, isto kao kada sam ga ugledao prvi put. Postajala je zamena za sve ljude sveta, nepoznata devojka je za mene bila zaštitnik, svetica, simbol života u svetu smrti, jedina ljubav. Jer da, osetio sam žudnju za njom čim sam je ugledao, ona je bila sve lepo što sam video na ovom svetu.

U mašti sam joj lagano prelazio prstima po licu, kradom joj dodirivao grudi, uživao u toplini i nežnosti. Njen miris donosio je dah ekstaze, a samo prisustvo bilo je jače od svih sablasti sveta. Dovoljno je bilo da pomislim na nju i vrisak košmara Panonskog mora gubio se i prelazio u sneno mrmljanje.

Jedna briga mi je razdirala misli: šta ako sam se ipak prevario, ako mi se samo prividjalo? Bio je to znak povratka normalnosti, ranije me se to ne bi ticalo, čak bi mi bilo lakše da zamislim suprotno. Ali hartija koju sam neprekidno držao u ruci bila je sasvim stvarna, mirisala je na nešto neodređeno, daleko, ispunjena krupnim, urednim rukopisom učenice, bila je dokaz da je nisam sanjao, da će se vraćati, opet i opet, da u gradu sablasti postoji i jedno ljudsko biće koje mari za mene. Kao da se led samoće, led užasa, otapao i budio nešto u meni, nešto istovremeno novo i drevno. Kako mi je sada bilo dragoceno sećanje na prethodnu noć, kada je satima bdela kraj mene dok sam ležao polusvestan. Njeno trouglasto, blede lice i oči pune nečega što je podsećalo na tugu, setu ne sasvim zemaljsku, ispunjavali su mi svaku misao. Čitavog dana sedeo sam i šaptao njeno ime, ime koje sam joj ja nadenuo a ona prihvatila, i kao da je već i to bilo dovoljno da drži sablasti Larije na odstojanju.

Veče se neosetno spustilo na grad na Panonskom moru. U uzbuđenju koje me je držalo čitavog dana nije moglo biti ni pomena o spavanju. Ispuzao sam, gotovo na sve četiri, ispod plesnjive ćebadi, isteturao iz vlažne i tamne sobe, nalik na unutrašnjost materice, i proturio glavu kroz vrata. Dočekalo me je dobovanje kiše po staklu jedinog prozora u hodniku:

"Ja sa njom, ja sanjam, ja sam sam, sasvim sam..."

Od toga je bilo malo vajde.

Vratih se u sobu. Prozor bez zastora goreo je mnogo jačim sjajem nego prethodne dve noći. Prislonio sam ruke na staklo: bilo je hladno kao led. Iza njega, slika Beograda delovala je dvodimenzionalno, poput intarzije od jasenovine, a nebo nad njom bilo je sve živahnije: vrpaljilo se kao pas kad ga ugrize buva. Osvetljenje se neprekidno menjalo. Od manje sjajnog odbleska dalekog šumskog požara pretvorilo se u mnogo jači sjaj kišne noći nad Metropolisom. Besmisleno, blistavi oblaci delovali su toplije - kao da je na svetlosti uvek manje hladno nego u senci.

Uskoro je postalo neprijatno za oči. Nebo je poprimilo bakarno ružičastu boju, uz jasne odseve žute, i stalno se i dalje menjalo. Komešalo se, kao u kotlu čarobnjaka.

Dugo nisam mogao da se dosetim šta bi to zapravo moglo da znači. Vrapčić bi svakako znala. Otvorih prozor širom i proturih glavu napolje.

Trg je bio obliven sjajem koji je bacao oštre senke boje žuči po zidovima. Obojeni oblaci sada su se ludački kovitali, a treptanje sumporno žutog svetla sa neba se udesetostručilo. Učinilo mi se da je vetar, koji je čitavo veče duvao sa severozapada, idiotski hladan, promenio pravac i počeo da se oseća na sumpor. To je bilo još ludje: grad grobnica ispuštao je sve mirise pakla.

Komešavo gurkanje na zamagljenom nebu bilo je sve jače, kao da nešto želi da iskoči iz njega.

Uskoro je i iskočilo.

Nešto je procepilo oblake i nadnelo se nad grad. Čudna kiša. Odnegde se začu oštar zvuk razbijenog stakla.

Umesto kišnih kapi, po Slaviji su počeli da padaju predmeti. Zapaljeni oblaci bljuvali su komade kamenja i busenje trave, točkove automobila i granje drveća, da bi se ovi sunovratili i raspršali po asfaltu trga. Uvukao sam se u sobu i posmatrao nemoguću kišu koja je dobovala ispred mene. Centrifugalna sila koja je kidala komade različitih stvarnosti pretvorila se u oluju i zasipala je grad mrtvih odlomcima drugih svetova i drugih postojanja. Da li je to bio način na koji sam i ja dospeo na ovaj svet? Da li je Larija predstavljala stvarnost skrpljenu od fragmenata drugih vremena? Pred očima mi se na trenutak pojavi prizor univerzuma ljudoždera koji ukoso prelazi reku vremena i svojom privlačnom silom kida komade svetova kraj kojih prolazi da bi ih ugradio u sebe.

Nešto mi prolete ispred očiju, uz mek zvuk odskoči od prozorskog okvira i otkotrlja se u sobu. Pogledah pažljivije. Bila je to mačja šapa, krzna umrljanog krvlju, iščupana zajedno sa ogromnim komadom mesa.

Još dugo je sa ulice dopirao zvuk nalik na huku talasa.

Možda oko ponoći pljusak predmeta je posustao i pretvorio se u običnu kišu. Sedeo sam poguren pored prozora i slušao dobovanje krupnih kapi po okviru. Aveti Panonskog mora, zlodusi istorije, došli su da me podsete da su još tu i sada su plesali i veselili se po crvenom nebu.

Pokušah da mislima obuhvatim čitav Beograd i videh samo prazne, memljive prostorije i redove tamnih prozora, bez ljudi, bez svetlosti. Pokušah da mislima obuhvatim čitav svet. Pokušah da se suzdržim i da ne zaplačem. Zaustavih disanje. Nešto je nailazilo kroz noć, duh umrlog Beograda, kuckalo je po ruševnim zidovima, kikotalo se po podrumima, njihalo u prolazu lustere po tavanicama i ja sam čuo topot nogu po ulicama, kukurikanje dalekih petlova, hujanje udaljenog saobraćaja, žamor i zviždanje, smeh i pesmu.

"Vrapčiću", prošaptah. Hvatao sam se za predstavu njenog lica kao za slamku pred talasima tame koji su me zapljuskivali, ona je bila jedina prepreka legijama noći koje su pretile da će me preplaviti i tamna plima pred njom zastade, povuče se. Vratio se normalni lik Slavije koja je titrala na kiši.

Učini mi se da u prozoru kuće na suprotnoj strani trga vidim plamen sveće.

Naći ću te, rekooh svojoj opsesiji. Jer nemam drugog izbora: moram te sresti.

Sveća je dogorela i ostavila mrlje od voska po hartijama, nalik otiscima masnih prstiju. Ispisao sam poruku za Vrapčića i ostavio je na stočiću pored vrata kroz koja je ušla prethodne noći, u ludoj nadi da će se vratiti. Zatim sam seo pored kamina i čekao.

Nije se pojavila.

Posle ne znam koliko vremena otišao sam do dnevne sobe i spustio se na ležaj. Tamo sam usnio čudne snove, u kojima su se mešali želja i strah. Sanjao sam kako Vrapčić leži pored mene, tanana i napola stvarna, da pružam ruke i dodirujem je polako, oprezno, kao da svakog trenutka može da iščezne, svestan da mi tada nikakvo traganje neće pomoći. U snu su se mešale slike Beograda na Panonskom moru i onog drugog, koji mi je sve vreme bio u mislima, sve se pretopilo u nejasnu, grozničavu viziju iz koje sam se probudio još umorniji nego što sam bio kada sam legao. Ustao sam i progutao još jednu Vrapčićevu tabletu, a onda sam otišao do susedne sobe.

Kroz prozor se u odaju slivalo jutro, nepomično, ustajalo, bajato, sa mirisom plasn. Čitav trg postao je siv i nejasan, kao maglom zastrt.

Tek kada sam drugi put prolazio pored stola primetio sam da moje poruke više nema. Na podu je ležao presavijen komad papira iscepljen iz neke sveske. Razmotao sam ga. Urednim, dečijim rukopisom, na njemu je bilo ispisano sledeće:

pitao si me o stvarnosti
ti si deo jedne koja je drugačija od ove
svet čine mnoge stvarnosti
budi strpljiv polako ćeš postati kao mi
pitao si me o neumrlima oni te nikako neće povrediti
dobro si shvatio njihovu prirodu
pišeš da si ozdravio to je dobro ali moraš još čekati
uskoro će doći trenutak kada ćemo moći da se vidimo
ovde sam samo zbog tebe

V.

Polako je prolazio četvrti dan.

Zašto se bojim neumrlih? Vrapčić, eto, tvrdi da mi ne mogu nauditi. Ali ja ih se svejedno plašim, od prvog susreta užasavaju me ti vaskrsli preminuli koji lutaju ulicama Beograda. Oni su za mene simbol ludila ove naopake stvarnosti i trudim se da im zatvorim svaki prilaz. Odgurao sam nameštaj do vrata i zagradio sve moguće ulaze u stan, osim onog čiji ključ ima Vrapčić i kroz koji mi je već nekoliko puta neopaženo doturila poruku. Sada je počela da ubacuje papiriće ispod vrata, bez otključavanja, cedulje pune neodređenih saveta i umirujućih reči. Trudim se da budem strpljiv i da izdržim karantin koji sve teže podnosim.

Sati prolaze kao dani na ovom samotnom mestu. Verovatno bih sasvim poludeo da nije njenih poruka koje sakupljam i čitam ih stotinu puta, hiljadu puta.

Onda su poruke prestale da stižu.

Prošao je dan, zatim dva, a kraj stočića u biblioteci nije više bilo ni komadića hartije. Da joj se nije nešto dogodilo, pitao sam se. Ili me je zaboravila? Zašto se ne javlja? Kad bi samo znala koliko mi je to važno! Grozničavo, usplahireno sam tražio po biblioteci, ubedjen da je promaja negde oduvala njene cedulje, da su se zaturile izmedju knjiga, ali njih nije bilo nigde. Čekao sam pokraj vrata bez sna, ali devojka se nije pojavljivala.

To jutro svanulo je pepeljavo, sivo, prljavo. Čim sam se probudio počeo sam da se obazirem i pipam po parketu, ali poruka nije bilo. Polako sam shvatio da nema svrhe da je i daje čekam ovde na Slaviji, šta god da se dogodilo, možda je ovo čak bio način na koji mi je stavljala do znanja da treba da odem, da je period karantina prošao. Otišao sam do ulaznih vrata i počeo da uklanjam stvari koje sam naslagao da bih zaustavio neumrle. Pomerio sam sofu i odgurnuo stolice koje su zatvarale vrata, a onda dograbih rezbarenu kvaku.

Bilo je zaključano.

To me je ona zatvorila, pomislio sam. Kao zver u kavezu. U porukama mi je jasno stavljala do znanja da se plaši našeg susreta, ali nisam imao pojma da njen strah ima tako panične razmere. Zar me je smatrala toliko kužnim da bih mogao da zagadim čak i ovaj mrtvi grad, zar me je držala za čudovište gore od neumrlih? Nije to bio karantin, nego zatvor.

Vampir iz druge stvarnosti, ni čovek ni demon, koga treba držati iza zaključanih vrata: to sam ja za nju. Najednom mi se smučila čitava ta beskonačna igra mačke i miša, dvosmislene poruke i zadržavanje, buncanje o neodredjenoj opasnosti. Zašto mi nije ostavila otvorena vrata i pokazala put napolje? Nemoguće je da ne zna koliko bi mi to bilo važno. Iz poruka koje sam joj pisao to je morala shvatiti, zbog čega me onda neprekidno muči? Najobičnija živa reč bila bi dovoljna da prestanem da se osećam kao kakva prikaza. Vratio sam se u biblioteku psujući.

Pred vratima kroz koja mi je prvih dana doturala poruke začuo sam nejasan šum i zastao nepomično, ne dišući. Šum se ponovio: koraci. Stigla je do vrata, zatim neodlučno zastala, učini mi se da čujem kako diše, srce mi je bučno udaralo. Onda koraci stadoše da se udaljavaju.

Zaurlah besomučno i bacih se na vrata. Dovratak zakrcka kada sam naleteo na njega punom težinom, ponovo se zaletih ramenom i ovog puta trošno drvo nije izdržalo, brava se izvali i ostade da visi u polomljenom nosaču, a ja se zamalo sruših na pod.

Dočeka me zadah memle i nečeg slatkastog, nejasnog, nalik na etar. Plesnivi nameštaj. Zidovi su bili crni, kao katranom umazani. Pokraj vrata video sam hrpu komadića hartije i učini mi se da je svaki ispisan različitim rukopisom. Na drugom kraju sobe pomeri se nešto beličasto, poluosvetljeno.

"Čekaj me!" viknuh.

Vrata ispred mene otvoriše se i uz tresak zalupiše. Potrčao sam preko memljivog hodnika, obišao nekakvu otrcanu, starinsku sofu iz koje su visili pramenovi morske trave, sudarao se sa komodama i ormarićima prekrivenim

debelim slojem plesni. Udarcem noge izbio sam vrata, videh je kako trči prema prizemlju i podjoh za njom, preskačući po četiri stepenika. Stigao sam je i dograbio za ruku, iskliznula mi je i ja posegoh ponovo, na trenutak joj sam dotakao kožu lica koja je delovala neobično hladno, vlažno, a onda se ona odvoji i osloni o zid hodnika, nekako trzavo, neprirodno. Više nije pokušavala da beži. Izvadio sam upaljač iz džepa i pokušao da je bolje pogledam.

"Skloni svetlo!"

Zadihan, unezveren, zagledao sam joj se u lice. Strava, ludilo, preobrazili su ga u nešto poluljudsko.

Uhvatih je za rame. Zapahnuo me je oštar miris etra, izmešan sa zagušnjivim, gnjilim vonjem. Uz mljackav zvuk rame se otkinulo od tela i, zajedno sa rukom, palo na pod.

Gledao sam kako se crni vodoskok rasprskava na mestu razderotine.

Krik je prelomio tišinu, oštar poput sečiva noža, odbijao se od zidova, umnožavao odjecima poput lika u razbijenom ogledalu.

Desnu polovinu Vrapčićevog lica prekrila je čipka crvenih niti, zatim se tkivo ispod njih rascvetalo u ogromnu sukručavu raspuklinu. Bledim rukama zaklonila je lice. Telo joj se poledjuške spustilo niz površinu zida.

"Ne!" rekoh. "Ne, ne, ne, ne!"

Kao da je čitav svet eksplodirao i poslao parčad na sve strane oko sebe.

Trčao sam niz betonske grobnice ulica, budeći jata prikaza i seni mrtvog grada. Jurila su za mnom, voštano bleđa, iskežena lica niz čije obraze su se slivale kapi crne krvi, kreštala, cuktala, cvilela mrtvim grlima. Mahao sam rukama, jaukao, pokušavao da uklonim aveti mrtvog Beograda koje su odasvud iskrsavale i pokušavale da me okruže.

"Vrapčiću", urlao sam.

Stadoh. Nekako. Bele i sive linije grada, sve oko mene bilo je spokojno i mirno. Trolejbuske i tramvajske žice premrežile su belo nebo po kome se ustrčao usamljeni galeb, gotovo ne mašući krilima. Bila je tišina i osećao se zadah raspadanja.

Presavio sam se uza zid i počeo da povraćam.

Minuti su se vukli sporo, lepljivo. Disao sam ubrzano, na rubu plača, svaki dah bio je kao grcanje u suzama. "Vrapčiću", dozivao sam i glas mi se prelomio, njegovi komadići zveketali su među betonskim grobnicama grada. I već sam jurio nazad, preskakao tramvajske šine i zelenkaste, kao fosforescentne hrpe truleži. Kao bez duše vratio sam se do ulaza u memljivi hodnik, noć je upravo padala. Stao sam na dovratku i razrogačenih očiju zurio u polutamu.

Na podu se belasalo nešto sitno, nekakav nejasni oblik koji se lagano micao u lokvi crnila. Kao pijan zateturao sam prema njoj, pružio ruke da je

obuhvatim.

"Nemoj", reče zagrobni dah sa njenih usana. Stao sam kao sledjen.

"Nemoj..." ponovila je tiše. "Ne... ne gledaj me tako." Reči su se otkidale kao bez daha. "Nemoj da gledaš. Tako ćemo lakše razgovarati."

"Zašto...? Ko...?" Zubi su mi cvokotali i shvatih da ne mogu da izgovorim rečenicu do kraja.

Prikaza je govorila:

"Misliš, ko sam ja? Ja sam... niko. Zar misliš da bi čovek tek tako ušao u grad koga je prigrabila Morana? Nebesa bljuju živo i mrtvo, danju i noću. Donose sve vrste smrti iz drugih stvarnosti, kugu i lepru u hiljadama različitih sojeva, nepoznate užase drugih svetova za koje ovde ne postoje odbrambeni mehanizmi. Grad je kužan.

Pa ipak su postojali oni koji su smatrali da ljudima koji kao ti predju barijeru i doputuju u ovo postojanje treba nekako pomoći. Zato sam stvorena. Pitao si me šta su neumrli, znači da si još ranije shvatio mehanizam kojim sam došla na svet. Negde je jedna devojka umrla. Druga joj je privremeno poklonila um, životni duh. Postupci nekromantije dobro su poznati i razvijeni. Mogao bi reći da predstavljam kopiju devojke koja je poklonila duh umrloj. Ali takve replike brzo se raspadaju. Nije lako zaustaviti truljenje mrtvaca, a ja sam... rodjena mrtva. Ženu koja mi je dala lik nećeš nikada upoznati. Ima nas više, mi smo čuvari ovog grada.

Nisam te lagala kada sam ti napisala da sam ovde radi tebe. Čuvanje putnika kao što si ti jedina je svrha mog postojanja. Svetlosnim signalima odmamila sam te iz najzagadjenijih delova grada. Donela ti hranu i lekove. Čuvala te dok ne prodje vreme inkubacije. Ti nisi znao šta sam ja. Nisi ni smeo znati. Jer teško da bi preživio. Sada si slobodan da podješ medju prave ljude.

I nemoj zameriti.

Samo sam želela da ti pomognem."

U vrtu jedne stare beogradske kuće zakopao sam ono što je preostalo od njenog tela.

Ponovo je bila noć demoni. Krv je prskala i slivala se niz zidove. Stajao sam pod nadstrešnicom i gledao veštičji kotao neba.

Ona me je spasla, pomislio sam. Pomogla mi je više nego što će iko ikada učiniti. Divna, čovekoljubiva, mrtva. Uzvišen čin, kao spasioc koji se baca preko mine koja tek što nije eksplodirala, samo da bi sačuvala druge. Ali, kao što to ponekad biva posle uzvišenih činova, od spasioca su ostali samo komadići.

Bila je pripadnica prihvatne službe, prodje mi kroz glavu. Za sve one koji su istrgnuti iz sopstvene stvarnosti, prokletnike i prognanike. Pokloni pokojnicima dah života svoga, slušaj kako njihove usne izgovaraju tvoje misli. Zato što ćeš sutra biti kao oni. Pepeo pepelu i prah prahu. Hiljadu smrti

za nevestu iz groba.

Ako bolje razmislim, zaključio sam, ima u tome i izvesne logike. Ko bi drugi tragao po ruševinama grada mrtvih izuzev mrtvacu?

Ali ja sam je sanjao, želeo je, voleo.

Zatvorio sam oči.

Osećaš li sada ljubav, pitao sam se. Možda sažaljenje, gadjenje, ili mržnju? Osećaš li išta, Putniče?

A i ona je mene volela. U to nema sumnje. O, kako me je samo marljivo pazila dok je trunula. Posustala je samo poslednjih dan ili dva, kada su procesi raspadanja počeli da prevazilaze volju neznane osobe koja ju je pokretala. Mali zaljubljeni leš. Da li su tako privržene svakom putniku iz druge stvarnosti? Koliko zapravo ima takvih nežnih vampiruša po gradu, pitao sam se. Pedeset? Sto? Hiljadu? Tragaju li sve za mnom? Nose li sve Vrapčićev lik?

Sa jutrom je kiša prestala. Ostavio sam zgradu na Slaviji i kradom, da me ne opazi nijedan par radoznalih očiju, pošao iz grada. Dugo sam koračao između napuštenih zgrada i slušao talase Panonskog mora. Uz družbenicu kao što je Vrapčić nikada niko nije sam.